

ARTISTES TORROELLENC

JOAN BATLLE I PLANAS

La nostra vila, plena de llum, contrast de colors i de paisatges, ha inspirat moltes vegades el pinzell d'artistes ben coneguts i notoris; molts recorden com tenia el cor robat a dues figures tan representatives de la pintura catalana com foren Francesc Gimeno i Joaquim Mir. Però Torroella no sols ha inspirat sinó que ha donat a aquest noble art unes personalitats ben acusades i reconegudes; al llarg d'aquest segle és forçat ressaltar el nivell artístic de Josep M.ª Mascort i de Joan Batlle i Planas. El primer, fortament arrelat a la població, consagrà la vida entre nosaltres, deixant una obra sobradament coneguda a on els temes de Torroella i l'Estartit ocupen un primeríssim lloc. A Joan Batlle, el destí li tenia assenyalat un ambient llunyà; a ell, a la seva obra, dediquem unes ratlles, breu perfil d'una vida consagrada a l'art.

Fill de Joan Batlle Miquel i Maria Planas Casas, nasqué el tres de març de 1911, en una senzilla casa del carrer "del lavadero", avui anomenat del Doctor Valentí. Encara no tenia tres anys, quan de la mà dels seus pares abandonà la terra i la llum que primerament va veure, emigrant a l'Argentina. Si bé a través dels anys va donar mostres clares de sentir i enyorar la seva primera llar, ja no retornà mes, probablement a causa d'una mort inesperada i prematura.

Ben aviat, aquell nen que més enllà de l'Atlàntic retenia la silueta esvelta del Castell i preguntava als seus detalls de Torroella, va sentir les primeres il·lusions de l'art, treballant solitari i obsessionat en el taller del seu oncle, Josep Planas i Casas, torroellenc com ell, gravador i dibuixant de notori relleu en aquell país germà. Podem dir que fora aquest encarrilament juvenívol, Joan Batlle fou abans de tot un artista personal, fruit del treball i d'un inconformisme superador.

La progressiva maduresa del seu fer, coincidí amb l'esclat a l'Argentina d'un moviment artístic d'avantguarda, el surrealisme, que es va manifestar allí amb notori retràs. Si bé Joan Batlle sempre va ser refractari a formar part de cap agrupació, aquell nou estil s'adaptà de bon començament al seu tarannà i al llarg de tota la vida el serviria —dins d'unes característiques ben personals— amb fidelitat i entusiasme.

Aquest maridatge de Joan Batlle amb una corrent innovadora com fou llavors el surrealisme, respon molt probablement no sols a les lògiques inquietuds d'un temperament jovenívol, sinó també a unes raons personals, entre les que la influència ambiental del seu lloc de naixement no hi és aliè; forçosament hem de pensar en l'herència, el contacte familiar, els amics catalans que el rodejaren... Aquesta arrel empordanesa, amiga de novetats i forjadora de forts temperaments individualistes, la creiem no solament real en Joan Batlle, sinó plenament expressada en una vida agitada i ben característica; per això, tal vegada, va dedicar un quadre a l'Empordà, actualment en mans d'un metge argentí.

Tancat a la ciutat de Buenos Aires, treballà sense desmai, fins al punt que quan es donà a conèixer individualment al gran públic, l'any 1939 en una exposició en el «Teatro del Pueblo», els crítics es mostraren unànims en afirmar que aquella demostració era molt més que l'obra improvisada i nerviosa d'un principiant. Des d'aquell moment la seva vida artística és una progressiva continuïtat d'èxits, fins el punt de ser reconegut com el príncep del surrealisme argentí. L'exposició retrospectiva de la seva obra en el «Museo Nacional de Bellas Artes», l'any 1959, constituí un aconteixement artístic que va ultrapassar l'àmbit nacional.

La seva obra ha merescut no solament l'encomi del públic i la crítica, sinó també un plé reconeixement oficial. Així, l'any 1960 l'«Academia Nacional de Bellas Artes» li concedia la consagració suprema a que un artista radicat a l'Argentina pot aspirar: el premi Palanza; i a finals del 1962, aquesta mateixa entitat li obria les portes i el nombrava, per unanimitat, acadèmic de número. Tres anys mes tard, seria el mateix Govern Argentí qui patrocinaria una exposició monogràfica a la ciutat de Washington.

Les primeres produccions de Batlle Planas foren decididament no figuratives, donant-li ja fama i prestigi la sèrie anomenada «Radiografies paranoiques»; és una pintura —com deia el propi artista— d'alliberació psíquica; vindran després treballs més madurs com «L'Àngel i el foc», «Llei paranoica», «El Tibet», «Història de dos personatges automàtics», la sèrie «Els mecanismes del número», etc., etc. Paral·lelament a aquesta pintura d'agressió de formes i colors, ens mostra imatges pures i senzilles com en «La lluna» i «La germaneta dels pobres», entre altres.

Mes, Batlle Planas, no fou solament un creador, sinó que aconseguí fundar escola, tasca ben difícil entre nosaltres, i en el seu taller es varen formar deixebles avui de notòria anomenada. Animat per aquest afany pedagògic, creà més tard un Institut d'investigació de les formes, dedicat primordialment a obrir pas i facilitar la vocació dels artistes novells.

En plena joventut creadora, el sorprén la mort, el 8 d'octubre de 1966, víctima d'una trombosi cerebral. Els cercles artístics acusen tan notòria pèrdua. Els diaris i revistes d'aquells dies encomiaren unànimement la seva obra; a títol d'exemple copiem uns fragments dels quatre diaris més importants de Buenos Aires:

«Desentrañar el sentido de las formas y del color; explicar las motivaciones del artista, eran, junto con la permanente introspección, las preocupaciones fundamentales que trascendieron en toda su obra, que adquiere así una compacta unidad determinada por la intensa búsqueda metafísica». (LA NACIÓN)

Obra de la sèrie «Els mecanismes del número»

Autor: Joan Batlle i Planas

«Se mostró fiel a sí mismo, pero siempre diverso, como si quisiera dilatar o ahondar el campo de sus búsquedas que más bien podían considerarse acabados hallazgos ya que de su obra no trasciende la improvisación o la incontrolada espontaneidad. Había en él mucho de intuitivo, pero también de ciencia exacta, de pericia artesanal». (LA PRENSA)

«Su surrealismo no era la diagramación onírica de sensaciones o formas. No era un pintor de sueños —cosa que discutía con apasionamiento— sino un creador de formas para un mundo plástico donde cabía la gama que va desde la alucinación a lo poético». (CLARÍN)

«De esos cuadros se ha dicho que son mentirosos, alucinados, crueles y a veces alegres, pero ninguna definición ha logrado encerrar su don, tan personal, de crear atmósferas únicas donde el lirismo ha sido siempre una constante y el genio una presencia innegable». (LA RAZÓN)

A la vegada, amb motiu del seu traspàs, tres galeries de Buenos Aires, —Rubbers, Ismos i Proar— una de Córbova, —Feldamn— i una altra de New York, —Foussats— obren les portes en homenatge al mestre desaparegut.

Com hem dit, aquesta precipitada mort, el privà de visitar Torroella; tingué de recordar-la sempre amb els ulls inquiets dels primers anys; en ells retenia el nostre paisatge, mirant sempre al rocós Montgrí, la mateixa silueta llunyana que va plasmar en varis dels seus quadres, que ha deixat per la posteritat.

JOAN RADRESSA I CASANOVAS